

ként. Célja ezzel kettős. Egyrészt a klasszikus szövegek olvasásához kínál kulcsot, hiszen hermeneutikája szerint bennük a különböző filozófiai érvelések csak a lélekvezetés folyamatának meghatározott pontjain kapnak értelmet. Másrészt a szóban forgó megközelítést kívánja újra elültetni a 20. századi filozófiában, a lelki gyakorlatokat szeretné „újrahonosítani” életünkben.

„Manapság vannak filozófia-professzoraink, de nincsenek filozófusaink” – idézi Henry David Thoreau-t. Maga azonban mindkét titulus követelményeinek igyekszik megfelelni, az akadémiai elvárásoknak éppúgy eleget téve, mint annak az igénynek, hogy az olvasót egzisztenciájában szólítsa meg. Ókori szövegeket magyarázva is az eredetiség igényével lép fel, legalábbis abban az értelemben, ahogy Marquis de Vauvenargues érti ezt a szót, amikor azt írja: „az volna igazán új és eredeti könyv, amely képes lenne arra, hogy megszerettesse a régi igazságokat”. Így tanulmányai életbölcselet forrásoként szolgálhatnak, miközben a filológusok érdeklődésére is számot tarthatnak.

Azt a nyilvánvalóan adódó kérdést sem kerüli meg a kötet, hogy miképp lehetne az antik eszményt a mában megvalósítani: csattanós válasza szerint éppúgy, mint az ókorban, tehát nehezen és a min-

dennapiság elhagyásával. „Már az ókori ember sem volt tudatában annak, hogy a világban él, neki sem volt ideje a világ megfigyelésére [...] A világ észlelésének nem a modern világ emel gátat, hanem az ember maga.” Ezzel mutat rá közvetve azoknak a mai mozgalmaknak a klasszikus filozófiától való végtelen távolságára, amelyek az ember mindennapokban való boldogulását, sikerességét igyekeznek támogatni; szerinte ugyanis az antik filozófia (leszámítva a szkepticizmust) éppen a mindennapokból való kilépést tekintette céljának.

Hadot *A lélek iskolája* alapján egy olyan ismerősre emlékeztet, akivel jobbra csak ugyanarról a témáról lehet beszélgetni. Mégsem kerüljük, mert olyasmiről beszélhetünk vele, amiről csak kevesekkel tudunk, sőt szívesen találkozunk vele, mert törődik velünk és mert mindig mond valami újat. Igaznak tetszik Hadot művére, amit maga ír Marcus Aurelius *Elmélkedéseiről*: „azt a folyton megújuló igyekezetet látjuk [itt], hogy a szerző találó formulákkal [...] mindig újrafogalmazza ugyanazokat a tanításokat és életszabályokat” – hiszen ezekre folytonosan emlékeztetnünk kell magunkat.

PAÁR TAMÁS

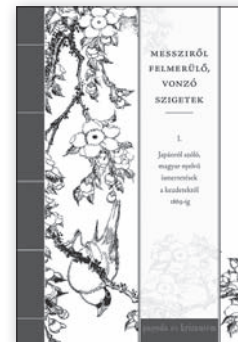
(Fordította Cseke Ákos,
Kairosz Kiadó, Budapest, 2010,
388 oldal, 3900 Ft)

**Messziről felmerülő,
vonzó szigetek I.**
*Japánról szóló magyar nyelvű
ismertetések a kezdetektől
1869-ig*

Pagoda és krizantém néven új, ígéretes sorozat első kötetét adta ki a Ráció Kiadó az elmúlt évben. Az egymást évente követő munkák Ázsia legkeletibb területeivel foglalkoznak: Kínával, Koreával, Japánnal és Hátsó-India országaival. Az itt élő népek és történelmük folyamatos európai érdeklődés kiváltói, ugyanakkor a magyarság keleti eredete következtében a hazai figyelem célpontjai is, hiszen a Távolság-Keletnek szóló kíváncsiság nálunk régóta összekapcsolódott az őshaza kérdéseivel. A kezdeti, romantikus kelet szemlélet azonban a 20. század elejére elhalványult, s az utóbbi öt-hat évtized alatt az egész világon lezajlott társadalmi-kulturális ártrendeződés következtében, amelynek egyértelmű nyertesei a fenti országok voltak, az egyenrangú társadalmi és politikai kapcsolatok felértékelődése, a kétoldalú szellemi, művelődési és vallási hatások erősödése következett be.

Mindez önmagában is indokolhatja a sorozat köteteinek megjelenését. Központi megközelítésük

a sorozatszerkesztői szándék szerint – tárgyuktól függetlenül – alapvetően kapcsolattörténeti lesz, vagyis annak vizsgálata, hogy e távoli civilizációk hogyan, miféle közvetítéssel hatottak a hazai művelődésre, a rájuk vonatkozó, velük kapcsolatos ismeretek milyen úton-módon juthattak el Magyarországra. A tervek szerint a továbbiakban szöveggyűjtemények, eredeti nyelvekből készített műfordítások, monográfiák, kézikönyvek kerülnek majd sorra. A recepciós kötetek az elsődleges és másodlagos forrásokat tartalmazzák, főként a földrajzi, természet-tudományi, néprajzi-népismereti, művészeti írásokat, a helyszíni úti benyomásokat, az első magyarra fordított, kötetekben még meg nem jelent szépirodalmi műveket. A szö-

vegközléseket jegyzetek, mellékletek és mutatók kísérik, a bevezetők általános segítséget nyújtanak a megismeréshez. A sorozat egésze új, teljesebb megvilágításba kívánja helyezni a Távolság-Keletnek a hazai művelődéstörténetben betöltött szerepét.

A háromrészesre tervezett, Japánnal kapcsolatos gyűjtemény első kötetének kezdő éve 1750, végpontja pedig 1869: ebben az évben írta alá az Osztrák-Magyar Monarchia és Japán az első kétoldalú kereskedelmi szerződést.

Ekkoriban fordítások vagy fordítások egybedolgozásai álltak csupán a hazai olvasók rendelkezésére. A nagy távolság ugyanis Európa más államainak polgárai számára is szinte leküzdhetetlen nehézséget okozott, ráadásul az elzárkózás az 1870-es évekig eleve lehetetlenné tette a közvetlen benyomásokat. Ennek ellenére a magyar nyelvű forrásokban Japán – és a többi távol-keleti ország – szórványszerű említése korainak mondható, hiszen Apáczai Csere János 1653-as kiadási évszámú enciklopédiájában már felsorolta nevüket. A kötet erénye, hogy először gyűjti össze azokat az összefüggő, Japánnal kapcsolatos magyar írásokat, amelyek még a szakemberek számára is sok újdonságot jelenthetnek. Világosan nyomon követhető a megismerés változása: kezdetben a földrajzi-hajózási viszonyok, a vallási különbségek, a térítés lehetőségei voltak fontosak, később a szokások és a társadalom felépítésének megismerése, a gazdasági viszonyok és a japán kultúra jellegzetességei mé-

lyítették el az európai tudást. Ennek következtében a Távól-Kelet az önálló földrajzi vagy vallási munkák mellett a legfontosabb kézikönyvekbe is bekerült, melyek a kor színvonalán álló tudást közvetítették a hazai olvasók számára. A kezdeteknél ott található az első hazai általános és családi lapok, valamint a tudományos folyóiratok közleményei is, a szerzők között pedig olyan jelentős nevek szerepelnek, mint Bajza József, Lukácsék János, Sámi Lajos vagy Hunfalvy János.

Az első kötet szemelvényei ugyan közvetített ismeretekkel szolgálnak, hatásuk azonban a reformkortól kezdve folyamatos, íróink, költőink műveiben tetten érhető. Teljessé a következő kötetek teszik majd, melyek a helyszínen szerzett ismeretek világába vezetnek az olvasót.

CZAKÓ JENŐ

*(Szerkesztette Buda Attila,
Ráció Kiadó, Budapest, 2010,
476 oldal, 3900 Ft)*

Művészet

LIGETI GYÖRGY *Válogatott írásai*

Nehéz könyv, nehéz zenéről. A 2006-ban elhunyt Ligeti György megke-

rülhetetlen név a kortárs komolyzenében, általában a zenetudományban. Rendkívüli mesterségbeli tudáson és műveltségen alapuló művészetét nemigen lehet szavakba ön-

teni, a komponista életútja, igazán 20. századi sorsa viszont regénybe kívánczkodik, kezdve az öt gyermekkorában ért hatásoktól, melyekből művészetete is kivirágzott.

Nem szórakoztató regénybe illik ez az életpálya, sokkal inkább olyan szerző tollára, akit a sokféle, összetartozó identitás (zsidóság, erdélyiség, magyarság, közép-európaiság, európaiság) és a jellem kifinomult intelligenciája és erős igazságérzete sem hoz zavarba. Meg is talál-

tuk az ideális szerzőt, ez pedig maga Ligeti György; e könyv azonban messze esik a regénytől. Tanulmányokból, visszaemlékezésekből, előadásokból, hosszabb-rövidebb ismertetésekben áll össze ez a vaskos munka, tematikus fejezetekből, melyeken belül a megírás sorrendjében következnek Ligeti mester írásai. A hozzá méltó precizitással készült könyv alapjául az összegyűjtött írások kétkötetes német nyelvű kiadása szolgált, a fordító és válogató, Kerékfy Márton mégis hatalmas vállalkozás kiváló megvalósítója lett, melyet az egész könyv gondossága, igényessége és az általa összeállított bibliográfia is bizonyít.

A könyvből rengeteg ismeret szerezhető nemcsak Ligeti zenéjéről, de a magyar zenei hagyományról, az erdélyi magyar-román népzene gyö-

kereiről, Bartók és más nagyságok munkáiról, s mindez Ligeti szemzőgéből és sajátos logikája szerint. Az elődökről és kortársakról szóló, gyakran a technikai-formai részletekben is elmerülő fejezetek mellett

kiemelkedően érdekes az „új zenéről” szóló rész, melyben az elektronikus zenéről, a számítógép alkalmazásáról is olvashatunk (természetesen a keletkezés idejétől nem elvonatkoztatva) rendkívül érdekes gondolatokat.

Ligeti a filmrajongók számára is legendás

figura, zenéjét a zseniális Stanley Kubrick használta fel több filmjében; ez átütő meglepetést és megrendítő hatást különösen a *2001: Űrodüsszeiában* okozott. E lenyűgöző látványvilágú és különös ritmusú filmben Johann Strauss, Richard Strauss és Hacsaturján művei mellett vonultak be a film-történetbe Ligeti kortárs remekei, s ha e művek felcsendülnek valahol, akaratlanul is Kubrick képsorait társítjuk hozzájuk. Az áradó, hőmpölygő, ezernyi összetett rétegben vibráló-vonagló, feszültséggel és méltósággal teli, bonyolult zene teljesen megváltoztatta a nézők filmzenével kapcsolatos elvárásait és a kortárs zenével kapcsolatos, addig inkább negatív előítéleteit. Ez a „felfedezés” Kubrick érdeme, aki egyébként a könyvnek még a név-

